De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (*Staatsblad* N°. 124).

Dit blad wordt geregeld des *Vrijdags* aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, Ingezonden stukken en alles wat verder den Inhoud van dit blad betreft, te adresseeren aan de **REDACTIE.** Abonnementen en Advertentiën aan den Uitgever **J. A. WORMSER; Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam.**
Inzendingen die later dan *Donderdag* 's namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen

Zondag 30 Augustus 1896. N°. 975.

Abonnementsprijs: *franco* aan huis, per drie maanden *f* 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureel 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureel te Amsterdam.
Advertentiën: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vergaderingen 10 Ct. p. regel.

„Een ketterschen mensch verwerp."

Verwerp eenen ketterschen mensch na de eerste en tweede vermaning. Tit. 3 : 10.

De naam en het woord van *ketter* geldt nog steeds als brandmerk. Al is het toch dat allerlei geesten in Christus' kerk, die niet uit God, maar uit de wereld zijn, er eer spel dan misdrijf in zien, om »ketters" te *wezen*, toch verzetten ze er zich nog altoos hartstochtelijk tegen, als men hen »ketters" noemt.

Het sterkst echter komt de ongunstige beteekenis van den naam »ketter" uit in het werkwoord »*verketteren*."

Immers de rollen zijn allengs vlak omgekeerd.

Oudtijds gold het voor eerbaar en plichtmatig, dat men iemand, die ketter was, dan ook als zoodanig bestreed, en met hem brak. Thans daarentegen stelt meer dan één er zijn eere in een »ketter" te wezen, maar wordt het half als een misdaad beschouwd, zoo iemand het van hem durft zeggen.

Te durven uitspreken, dat iemand een »ketter" is, heet thans iemand »verketteren", en hierin acht men dat een geestelijke hoogmoed, een aanmatiging, een koude liefdeloosheid spookt, die niet scherp genoeg kan worden veroordeeld.

Wie ketter *is*, wordt heden ten dage toegejuicht; maar wie een ander durft »*verketteren*", bezwijkt onder de algemeene verfoeiing.

Dit nu is te verklaren uit de historie.

Zoolang men een »ketter", na eerste en tweede vermaning, eenvoudig *buiten de kerk* sloot, lag hierin iets zeer natuurlijks. Wie niet in de kerk van Christus thuis hoort, en, bleef hij er in, die kerk bederven zou, moet van de Christelijke gemeenschap worden afgesneden.

Zóó leert het de Schrift.

En óók, niets dat meer vanzelf spreekt.

Maar hierin kwam een keer, toen men den »ketter" niet alleen buiten de kerk sloot, maar ook van het eerbaar graf, van den maatschappelijken kring, en ten slotte van de wereld en van het leven afsneed.

Toen kwam de ure van kerker, schavot en brandstapel.

Hiertoe zou het nooit gekomen zijn, indien de kerk een plaats voor het hol van haar voet, in, en ten deele naast de wereld had gezocht. Maar toen de kerk er ten slotte toe overging, om heel het leven der maatschappij, ja, de wereld zelve onder haar heerschappij te trekken, toen was de kerk *overal*, bleef er buiten de kerk geen plek of plaats voor den ketter over, en moest men ten slotte, om hem uit de kerk te bannen, hem wel wegdoen uit de wereld, d. i. hem het leven benemen.

Heel de vervolging van de ketters aan lijf en leden wortelt dan ook in de valsche opvatting, alsof er naast den kring der *bijzondere genade*, d. i. de kerk, geen kring van *gemeene gratie*, d. i. de maatschappij, voor den uitgeworpene overbleef.

Daaruit nu is het te verklaren, dat »iemand verketteren" een zin en klank verkreeg, als wilde men den ketter niet alleen buiten de kerk sluiten, maar ook in zijn persoonlijke vrijheid aantasten, en in dien zin staat »verketteren" metterdaad gelijk met *misdaad*.

Om meeningen, overtuigingen of denkbeelden iemand uit het leven weg te nemen, komt Gode alleen toe, niet den mensch.

Judas, en zoo ook later Ananias en Saffira, en ook Herodes bezweken onder het oordeel Gods, niet van de overheid.

Aan dit zondig bedrijf, dat voor ons Gereformeerden vooral in den brandstapel van Servet zijn pijnlijke nawerking had, is thans paal en perk gesteld.

Niet dat het *standpunt* is opgegeven, van waar men tot dat zondig bedrijf kwam. Integendeel, Rome staat op dat standpunt nog. En als het Protestantisme maar eerst de wereld uit was, en weer alle Christenen in den schoot der dusgenaamde »alleen zaligmakende" kerk waren teruggeleid, zou, als de overheid wilde meëwerken, geheel diezelfde theorie opnieuw haar toepassing vinden.

Dat Rome zich thans stil houdt, is een zich schikken naar de omstandigheden, niet een erkennen, dat ze miszag. En de strijd ook in onze kerken over Art. 36 gevoerd, en nog te voeren, komt uitsluitend neer op de vraag, of wij Gereformeerden hetgeen van die Roomsche theorie in onze Belijdenis overbleef, door valsch Conservatisme zullen handhaven, of wel, met helder bewustzijn, als in strijd met Gods Woord zullen uitbannen.

De kerk *in* de wereld, of wel de wereld *in* en *onder* de kerk, aldus staat de tegenstelling.

Het geschil raakt geen bijzaak, maar een der fundamenteele beschouwingen van heel de Openbaring.

Klare, duidelijke belijdenis nu is op dit punt voor Christus' kerk daarom zoo hoognoodig, omdat gemis aan helderheid ten deze het verzet der kerk tegen de ketterij verzwakt, en almeer het denkbeeld ingang doet vinden, alsof de kerk de velerlei ketters niet te oordeelen, niet te vermanen, en ten slotte niet uit te bannen, maar veeleer ze te *dulden* en te *eeren* had.

De jammer van het Hervormd Genootschap is uit die valsche meening opgekomen.

Leervrijheid toch is de betooverende phrase, waaronder dat dulden en eeren van alle ketterij, in plaats van ze te oordeelen en uit te bannen, insloop. En de Ethische richting, die ten deze het oordeel *der eigen conscientie* voor het oordeel *der kerk* in de plaats schoof, en aldus de *belijdeniskerk* in de *belijdende gemeente* wilde doen ondergaan, werkte, tegen haar oorspronkelijke bedoeling, machtiglijk mede, om dit kwaad ingang te doen vinden.

De kerk van Christus wortelt wel in het *leven*, en geniet wel door het *mystiek gevoel*, maar haar uitkomen naar buiten eischt een positie nemen in de wereld van het bewustzijn, in de beschouwing, in het denken. En daarom kan ze er niet zijn zonder *Christelijke leer*.

In het Paradijs zelf is de bijzondere genade niet met leven of gevoel, maar de openbaring van *het Woord* begonnen.

En dit nu kon niet anders, omdat het Scheppings-realiteit is.

Eerst *sprak* God: »Daar zij licht," en toen *kwam* het licht.

De Heilige Schrift laat op dit punt dan ook geen plaats voor twijfel.

Zij predikt *vrede*, maar op beding dat de orde zij en blijve: Ten eerste *zuiver*, daarna *vreedzaam*.

Zij stelt het aan de kerk ten onatwijsbaren plicht, niet allerlei geesten te gelooven, maar te onderzoeken *of zij uit God zijn*, en spreekt duidelijk uit, dat wie b. v. in de leer der Vleeschwording docetisch feil gaat, niet uit God is, maar uit den Antichrist.

Ze zegt u, dat de »ketterijen" *moeten* ontstaan, opdat de echte belijders openbaar worden, en het alzoo tot een uitscheiding kome.

Ze verbiedt u een ketterschen leeraar, als zoodanig, in uw huis te ontvangen, en hem den groet des vredes te geven.

En, om alle onzekerheid op te heffen, gelast ze u zelfs, den ketterschen mensch, na mislukte aanwending van den eersten en tweeden trap der Christelijke tucht, *uit te werpen*.

Onbegrijpelijk is het dan ook, hoe vele »lieve Christenen" en »lieve Christinnen" met deze duidelijke, klare, pertinente uitspraak en last der Heilige Schrift voor oogen, nochtans vlak hiermeê in strijd spreken, oordeelen en handelen kunnen.

Immers in vrij breeden Christelijken kring is een wezenlijk rechtzinnig leeraar thans voorwerp van spot en wrevel, terwijl leeraars met allerlei ketterij besmet, ingehaald en gevierd worden.

Dit leidt in andere kringen dan weer tot het even schuldige misbruik, om voor ketterij te gaan uitmaken, wat niets dan een *verschil in de voorstelling der ééne zelfde waarheid is*.

Mozes, David, Jesaia, en zoo ook Paulus, Petrus en Johannes prediken, heel de kerk stemt het toe, de ééne zelfde waarheid Gods. Edoch, in de *voorstelling* dier ééne waarheid verschillen ze zeer in het oog loopend. De één vult den ander aan. En zoo eerst verkreeg de Openbaring die rijke veelvormigheid, waarin voor de Schrift het mysterie harer wondere kracht ligt.

Zult ge nu Johannes verketteren, omdat hij dezelfde waarheid van een andere zijde in het licht stelt, dan Paulus?

Niemand die er aan denkt.

Dan echter volgt hieruit voor de kerk van Christus ook de zetregel, dat ze deze veelzijdigheid van den rijkdom der voorstelling van de waarheid, niet *afsnijden*, maar veeleer er voor *danken* moet.

En zegt ge nu: »Goed en wel, maar dan kan ook allerlei ketterij binnensluipen onder het valsche voorgeven, dat ze slechts een andere *voorstelling* geeft", dan is dit volkomen waar, en vloeit hieruit de zeer ernstige plicht der kerk voort, om, al zijn niet alle druiven van den echten wijnstok eender, zoodat er witte en blauwe, gewone en muskadel druiven zijn, altoos scherp tusschen den *wijnstok* en den *wilden wingerd* te blijven onderscheiden.

Juist hiertoe nu is noodig, dat het *perspectief* niet te loor ga, d. w. z. dat men behoorlijk onderzoeke, hoe de onderscheidene deelen en stukken onzer Belijdenis onderling vertakt zijn, en met stam en wortel samenhangen.

En hierin juist schiet de blinde ijver van den conservatieven ijker tekort.

Hij ziet geen onderscheid. Alle stukken en deelen hebben voor hem hetzelfde gewicht. Het verschil tusschen blad en bloesem eenerzijds, en tak en stam en wortel anderzijds is voor hem te loor gegaan.

Hieronder zou de kerk dan ook bezwijken.

Maar haar verheerlijkt Hoofd leeft, en erbarmt zich over haar.

En zoo geeft hij aan zijn heiligen door den Geest keurende gewaarwordingen, wat maakt dat de heiligen de geesten *proeven*, en dat de *geestelijken* alle ding onderscheiden.

Iets wat de kerk niet van haar plicht tot verstandelijk keuren ontslaat, maar integendeel haar bekwamen moet, om tot plichtsbetrachting ook op dit punt te komen.

Officieele Berichten.

(Met verkorting uit het Kerkblad van 28 Augustus).

Generale Synode van de Gereformeerde kerken in Nederland te Middelburg.

Dinsdagmorgen 18 Augustus.

9de Zitting.

De vergadering, op de gewone wijze geopend, vangt, nadat de orde van werkzaamheden is vastgesteld, aan met een gedeelte van het praeadvies der Commissie in zake de rubrieken van het Agendum A. C. D. M.

Deze commissie, bestaande uit de broeders Ds. Littooij, Dr. Wagenaar, Ouderling Kolkert, Ouderling Kok, Prof. Wielenga, Prof. Geesink, brengt bij monde van Dr. Wagenaar haar rapport uit.

Aangenomen wordt de conclusie in zake A. 1, om niet op dit verzoek in te gaan, nl. ter benoeming van deputaten, om een onderzoek in te stellen naar wat wij volgens Gods Woord in onze Belijdenisschriften over verschillende bij name genoemde leerstellige punten hebben te denken.

Aangenomen wordt de volgende conclusie op A. No. 2, dat het recht van onderteekening der formulieren met gravamen niet kan worden geschorst: maar dat bij eventueele concrete gevallen de Classis heeft te oordeelen en dat niet de verkeerde gewoonte kome, om eenig gravamen tegen artikelen der Belijdenis te verzwijgen of stilzwijgend te doen gelden.

Het verzoek om deputaten te benoemen voor deze zaak, werd niet ingewilligd.

Omtrent C. 1: het doen bezorgen van den authentieken tekst van de Formulieren van Eenigheid en de liturgie werd besloten, waar reeds in deze richting van bevoegde zijde gearbeid werd, dit punt aan te houden, opdat het op de eerstvolgende Synode gebracht worde.

Over C. 2 werd het advies der Commissie aangenomen, nl. niet in het verzoek van de Classis Haarlem te treden, als niet overtuigd van de wenschelijkheid eener volstrekte en door de Synode voorgeschreven uniformiteit in dezen.

Een particulier schrijven van een ouderling over de 3de Doopvraag komt niet in behandeling, wijl het niet langs den wettigen kerkelijken weg ter Synode kwam, en wordt voor kennisgeving aangenomen.

Ds. Bos leest een rapport voor in zake Hollandscheveld, welks geschil ter behandeling was opgedragen geweest door de vorige Generale Synode aan drie Deputaten en bevredigend was opgelost.

Na veel discussie over de conclusie van de praeadviseerende Commissie in zake D. 2 van het Agendum, aldus luidende: dat in beginsel nageleefd worde Art. 47 D. K. O.; dat men ditmaal niet verder er op inga, en afwachte of de verschillende Provincien op een volgende Synode voorstellen zullen indienen, wordt dit voorstel van Drente door de afgevaardigden dier Provincie ingetrokken.

Dinsdagmiddag.

10de Zitting.

Wijl het den voorgaanden dag 40 jaar was geleden, dat de medeafgevaardigde Ds. W. H. Gispen de bediening des Woords aanvaarden mocht in de Gereformeerde kerk van de Lier, wordt hem de hartelijke gelukwensch gebracht bij monde van den praeses, wat door Ds. Gispen even hartelijk en gevoelvoel wordt beantwoord.

Het woord wordt nu gegeven aan de buitenlandsche afgevaardigden Reverend Campbell en Mr. Barger uit Engeland en Prof. Jager van Embden, welke broeders respectievelijk worden beantwoord door Ds. Lion Cachet en Prof. Wielenga.

Thans verkrijgt Prof. Mr. D. P. D. Fabius het woord, ter toelichting van het schrijven van het Curatorium der inrichting voor Gymnasiaal Onderwijs op Gereformeerden grondslag te Zetten.

Op punt F. 1, wordt de conslusie der praeadviseerende Commissie voor tucht en geschillen, bestaande uit de broeders Ds. Bos, Dr. Hania, Ds. Hulsebos, Ds. Offringa, Ouderling Van Bleek, Ouderling Van der Hoogt, Ouderling Mulder, Ouderling Vermeulen, Prof. Geesink, Prof. Lindeboom en Prof. Noordtzij, aangenomen, aldus luidende:

Der Generale Synode, intact latende Art. 82 K. O., komt het zeer gewenscht voor, dat bij vertrek van leden eener Gereformeerde kerk, door den kerkeraad, die tot dusver het opzicht oefende, ten spoedigste bericht van vertrek, zoo mogelijk met opgave van het juiste adres, gezonden worde aan den kerkeraad, onder wiens ressort zij komen te wonen.

Op een der bezwaarschriften, voorkomende onder letter F., wordt naar de conclusie der Commissie gehandeld.

Op D. 4 wordt de conclusie aangenomen, dit voorstel ter zijde te leggen.

Op D. 5*b* wordt het advies aanvaard door de Generale Synode, geene nadere toelichting aangaande Art. 19 D. K. O. te geven, terwijl op D. 6 niet de conclusie der Commissie wordt aangenomen, maar besloten in zake dit verzoek af te wachten de nadere behandeling van andere voorstellen op dezelfde zaak, Art. 22 D. K. O. betrekking hebbende.

De vergadering van dezen dag wordt door den praeses gesloten op de gewone wijze.

Woensdagmorgen 19 Augustus.

11de Zitting.

Na gewone opening door den praeses wordt het praeadvies in zake de Zending uitgebrachten met deszelfs conclusiën besproken.

De conclusiën luiden aldus:

1e. dat uwe vergadering het beginsel, gelijk dit door de meerderheid van deputaten in het u bekende rapport neergelegd en verdedigd is, niet als leidend beginsel voor de regeling van den arbeid der Zending aanvaarde;

2e. dat zij het plan, door de minderheid ontworpen, gelijk het daar ligt, niet voor verwezenlijking vatbaar houde;

3e. dat zij, alvorens tot het ontwerpen van eene regeling over te gaan, zich wil uitspreken over de beginselen en grondtrekken, die zullen behooren gevolgd te worden:

4e. dat zij, indien mogelijk, althans het in schets brengen van die grondtrekken nog in deze Synodale samenkomst ten einde poge te brengen en deputaten aanwijze om haar hierin te dienen;

5e. dat zij, indien het ondoenlijk bleek, in conformiteit aan deze vast te stellen grondtrekken, nu reeds eene volledige regeling te ontwerpen, aan dezelfde deputaten opdraagt, maatregelen van overgang voor te dragen.

Uitvoerig verdedigt thans Ds. Feringa het rapport van de meerderheid der deputaten en bestrijdt stuk voor stuk het ingediende rapport van praeadvies. Daarna brengen de broeders Ds. Gispen en Ds. Lion Cachet eenige bedenkingen in, die door Prof. Rutgers worden besproken en beantwoord.

Woensdagmiddag.

12de Zitting.

Het woord wordt eerst verleend aan de buitenlandsche afgevaardigden: Prof. Spencer en Reverend Morton van de United original secession church of Scotland.

De eerste gaf in zijn groet tevens een kort en treffend historisch overzicht van de verplichtingen, die Schotland en Nederland wederkeerig aan elkander hadden, vooral op het stuk der waarheid en der belijdenis.

Ds. Lion Cachet beantwoordt op verzoek van den praeses in hartelijke bewoordingen de beide broeders uit Schotland.

De discussie over het uitgebracht rapport in zake de Zending wordt voortgezet.

Hieraan wordt deelgenomen door de broeders Ds. Van der Valk, Ds. Lindeboom, Dr. Wagenaar, Ds. Feringa, Ds. Bos, Dr. Van Goor, Ds. Littooij, Prof. Lindeboom, Ds. Gispen, welke laatste het gesprokene van 's morgens eenigszins opheldert.

De weinige minuten, die nog overbleven, werden gegeven aan Prof. Kuyper, om een aanvang te nemen met de verdediging van het uitgebracht rapport van praeadvies. De exegese van Handelingen 13, 14, 15 door de meerderheid der deputaten in hun rapport gegeven, werd nader onderhanden genomen en eene geheel andere van de bewuste verzen gegeven.

De voorzitter sluit de vergadering van dezen dag met dankzegging.

Donderdagmorgen 20 Augustus.

13de Zitting.

Na opening door den praeses zet prof. Dr. A. Kuyper de verdediging voort van het rapport, uitgebracht door de Commissie van praeadvies, in zake de Zending onder Heidenen en Mohammedanen. De geheele morgenzitting wordt hierdoor ingenomen.

Donderdagmiddag.

14de Zitting.

Het woord wordt gegeven aan twee buitenlandsche afgevaardigden van de Ref. Church in Amerika, Reverend G. Bishop en Reverend B. van Ess.

Beiden worden op verzoek van den praeses door Prof. Kuyper beantwoord, die in zijn antwoord o. a. den broederen uit Noord-Amerika wees op de Hollanders in Argentinie, Zuid-Amerika en hen in hun armoede en nooden vooral der Gereformeerde kerken in Noord-Amerika aanbeval.

Aan de orde wordt gesteld het rapport namens de Commissie van praeadvies door Ds. Goedbloed uit te brengen, in zake de kas voor Emerituspredikanten, predikants-weduwen en -weezen, welke commissie bestaat uit Ds. Dijkstra van Joure, Ds. Goedbloed, de ouderlingen Van Drimmelen, Fukkink en Lauwerse en de adviseerende leden: Prof. Bavinck en Prof. Biesterveld.

De conclusien luiden aldus:

1e. dat het beginsel, uitgesproken in Art. 13 D. K. O., worde gehandhaafd:

2e dat de plaatselijke kerk, die in de verzorging van haar Em. predikant, predikantsweduwe en weezen zelve niet kan voorzien, en daardoor hulpbehoevend geworden is, ondersteuning ontvange van de Classis, de Prov., en zoo noodig van de gezamenlijke kerken;

3e dat de gezamenlijke kerken voor dat doel eene kas hebben, onder beheer van Deputaten Synodi, waaruit het ontbrekende worde aangevuld;

4e dat de Generale Synode aan de Deputaten opdrage jaarlijks aan de Provinciale Synoden mede te deelen, wat door iedere Provincie naar draagkracht harer kerken behoort te worden bijgedragen voor de Generale kas;

5e dat door Deputaten Synodi, aan wie het beheer van de Generale kas is opgedragen, aan iedere kerk, die steun behoeft, zal worden uitgekeerd wat nog ontbreekt, na aftrek van hetgeen zij zelve bijbrengt, vermeerderd met die van Classis en Provincie, om aan haar emeritus predikant te kunnen uitbetalen *f* 600 jaarlijks; aan eene predikants-weduwe, zoolang zij weduwe blijft, *f* 500 's jaars en *f* 50 voor ieder kind beneden het 20ste jaar; *f* 200 voor een wees alleen en bij meerdere weezen voor de oudste *f* 200, plus *f* 50 voor ieder andere, alles berekend voor hen, die beneden de 20 jaren zijn.

Dr. H. H. Kuyper brengt namens Deputaten voor de algemeene kas voor emeritus predikanten enz. verslag uit en licht het ingekomen rapport dier Deputaten toe.

Ds. Littooij, Ds. Hulsebos, Ds. Oosten en ouderling Mulder komen in enkele zaken tegen het praeadvies en enkele conclusiën op, tevens het voorstel van de Provinciale Synode van Zeeland toelichtend, terwijl het rapport der praeadviseerende Commissie door Prof. Biesterveld en Prof Rutgers wordt verdedigd.

De praeses sluit hierop de vergadering van dezen dag met dankzegging.

Vrijdagmorgen 21 Augustus.

15de Zitting.

Na de gewone opening door den praeses wordt aan Prof. F. L. Rutgers gelegenheid gegeven, het rapport van praeadvies uit te brengen in zake de inrichting van de Theologische School te Kampen, over hetgeen dienaangaande is voorgesteld in het rapport in zake de opleiding van aanstaande Dienaren des Woords en in het Curatoren-voorstel, terwijl aan deze Commissie tevens was opgedragen te adviseeren over het voorstel van de Curatoren van het Gereformeerd Gymnasium te Zetten. De Commissie van praeadvies bestond uit Ds. Gispen, Ds. Hessels, ouderling Dijkhuis, ouderling Kampstra, ouderling Muijswinkel, Prof. Rutgers en Prof. Wielenga.

De conclusiën van dit rapport waren in hoofdzaak: Deputaten te dechargeeren voor den verrichten arbeid; eenige wijzigingen te brengen in het curatorenvoorstel en het dan zoo gewijzigd aan te nemen. In het opschrift van het eerste reglement zou de Commissie wijziging wenschen en willen lezen: Gymnasiale opleiding *verbonden aan* de Theologische School; in art. 14 invoegen willen: »Bij wijze van uitzondering" terwijl op de art. 5, 7, 11, 12, 15 en op de art. 6, 8, 14, 16, 18 van het reglement voor de Theologische School eenige wijziging wordt voorgesteld of aanvulling, en ten slotte de laatste conclusie luidt: om het Curatorium van het Gereformeerd Gymnasium te Zetten te antwoorden, dat men na ernstige overweging tot de slotsom is gekomen, de thans aanhangige betere regeling te Kampen geen 3 jaren uit te mogen stellen.

Het rapport en de conclusiën zullen op verzoek der Synode gedrukt worden en later de bespreking er van volgen.

Thans komt aan de orde het rapport van Deputaten voor de Zending onder de Joden.

Prof. A. Kuyper brengt het rapport namens de Commissie van praeadvies uit, eerst daarin wijzend op den verrichten arbeid en het gevoerd beheer, daarna ingaande op de voorstellen van deputaten en de motieven voor hun arbeid in het rapport aangegeven, eindelijk komend tot de volgende eenigszins door de vergadering gewijzigde en aangekomen conclusiën:

1e. Den deputaten dank te zeggen voor den verrichten arbeid en dien goed te keuren;

2e. Rekening en verantwoording goed te keuren en de broederen te dechargeeren;

3e. Deputaten te machtigen archief en gelden ter hand te stellen aan de te benoemen deputaten;

4e. te ontraden de geldbelegging in één fonds;

5e. de voorgestelde resolutiën uit te stellen tot er een man opsta, die de uitvoering mogelijk make;

6e. aan deputaten op te dragen zooveel mogelijk in aansluiting aan de kerkeraden te arbeiden, en dezen ook financieel te steunen en tevens zoo mogelijk een colporteur van Bijbels en geschriften aan te stellen;

7e. Opnieuw deputaten te benoemen onder den naam van deputaten voor de Zending *onder de Joden* en dit getal van 5 op 3 te stellen.

Na bespreking en aanneming dezer conclusien, wordt de discussie voortgezet over de conclusiën in zake de kas voor emeritus predikanten enz.

Ds. Littooij wil in conclusie 2 ingevoegd zien, in overleg met de Classis, dat wordt aangenomen.

Ds. Gispen dringt sterk op aanneming der conclusiën aan. Dr. Hania wenscht, namens de

afgevaardigden van Friesland, dat het volgende nog in de 5de conclusie bijgevoegd worde — dat indien eene wees vóór 't 20ste jaar huwt, de ondersteuning ophoude en dat desnoods wegens ongesteldheid of ziekskrankte de ondersteuning nog na het 20ste jaar worde gegeven.

Deze bijvoeging wordt aangenomen evenals de nog voorgestelde wijziging door Ds. De Haas: de oudste wees *f* 200, de tweede *f* 100 en de volgenden *f* 50, n.l. zoolang ze beneden de 20 jaar zijn.

De aldus gewijzigde conclusien in stemming gebracht worden aangenomen, terwijl als overgangsbepaling wordt vastgesteld: dat tot 1 Jan. 1898 de uitkeering nog blijft zooals die nu is, behalve voor hen, die na dit besluit emeritus of weduwe en wees worden, voor wie de nu vastgestelde regeling dadelijk in zal gaan.

Vrijdagmiddag.

16de Zitting.

Deze sitting wordt geheel ingenomen door de voortgezette bespreking over het eerste deel van het Zendingsrapport.

Aan de discussie werd vooral deelgenomen door Ds. Feringa en Ds. Lion Cachet, die het rapport van de Commissie van praeadvies bestreden en door Prof. Rutgers en Prof. Bavinck, die het verdedigden.

Deze discussie werd eindelijk afgebroken door de aanneming van het voorstel van Ds. Littooij: over te gaan tot stemming over de eerste 4 conclusiën van het rapport der Commissie, ten einde deputaten te verkrijgen, die een schetst van beginselen en grondtrekken in gereedheid zouden brengen, staande de Synode.

De conclusiën (zie 11de zitting) worden afzonderlijk in stemming gebracht.

De eerste beiden worden met overgroote meerderheid, de 3de en 4de conclusie met algemeene stemmen aangenomen.

Tot deputaten voor deze zaak worden alsnu benoemd: Ds. Gispen, Dr. Wagenaar, Oud. Rijpstra, Oud. Vermeulen, Prof. Bavinck, Prof. Rutgers en Prof. Kuyper.

Daarna wordt de vergadering met dankzegging door den praeses gesloten en gaat de Synode uiteen tot Dinsdagmorgen 9 uur.

J. D. v. d. Velden.

Buitenland.

Frankrijk. Een nieuw leven van Calvijn.

De hoogleeraar E. Doumerque te Montauban wil een nieuwe levensbeschrijving van Calvijn in het licht zenden, die bij Bridel & Co., te Lausanne zal verschijnen, wanneer er namelijk een genoegzaam aantal inteekenaars te vinden is voor het omvangrijke werk.

De heer Doumerque is van oordeel, dat een nieuwe levensbeschrijving van Calvijn, in de Fransche taal, niet te onpas zal komen, want over Calvijn is wel veel en ook veel lezenswaardigs geschreven, maar het is incompleet. In de laatste jaren zijn vele documenten, Calvijn betreffende, uitgegeven; van de »Complete werken van Calvijn" verscheen het 54ste deel, en van de »Correspondentie der reformatoren in de landen waarin men Fransch spreekt", is reeds het negende deel door de goede zorgen van den heer Herminjard ter perse gelegd.

De heer E. Doumerque legt in een sierlijk gedrukte prospectus den weg bloot, dien hij denkt te nemen in de vijf hoofdstukken, waarin hij het leven van den grooten reformator denkt te behandelen. Niet alleen zal hij de opgedolven documenten raadplegen, maar hij heeft getracht het leven van Calvijn in den geest opnieuw te leven. De schrijver heeft zich van Noyon, (Calvijns geboorteplaats) begeven naar alle plaatsen waar Calvijn gearbeid heeft, tot hij kwam te Genève, waar hij stierf. Overal vond hij herinneringen, stomme getuigen, die evenwel welsprekend zijn.

Het werk zal door 600 gravures worden opgeluisterd. De prijs is gesteld op 100 francs; elk jaar zal een deel verschijnen, dat 20 francs, dus ongeveer *f* 10, zal kosten. Wij verheugen ons in deze uitgave zeer. Calvijn mag in Frankrijk en Zwitserland wel beter gekend worden, dan tot hiertoe het geval was.

Duitschland. Losmaking uit het verband der Pruisische landskerk. Stöcker en zijn kerkelijk-sociale richting.

In de gemeente Witten, in de buurt van Elberfeld, is een kerkelijke beweging ontstaan, welke geleid heeft tot het uittreden van die gemeente uit het verband der Pruisische landskerk. Eerst had de predikant, Ds. Birkenhoff, deze beweging geleid, maar toen hij bemerkte, dat zij zou uitloopen op eene breuk met de landskerk, trok hij zich terug. Hij gelijkt veel op een hen, die eendeneieren uitgebroed heeft, die zijn broedsel, als het de eierschaal heeft verbroken, met verbazing en ergernis naar het water ziet zwemmen. Het feit, dat hun predikant niet meer met hen wil gaan, verandert aan de houding van de broeders en zusters te Witten niets. Dit bewijst het antwoord, dat deze gemeente den 29en Juni aan het koninklijk consistorium van Munster richtte, als antwoord op de waarschuwing van genoemd bestuur, om niet uit de landskerk te treden. In dit stuk schrijven de gemeenteleden: »Het koninklijk consistorium zegt wel, dat ons in de Evangelische kerkgemeente te Witten, voor zoowel als na, het Evangelie van Christus ruimer en rein gepredikt en de sacramenten naar Christus' instelling bediend werden. Maar dit, »voor als na" is ons een geringe troost, nadat wij op Paschen het verschillend standpunt, waarop de hier dienstdoende predikanten staan en juist daarin de laatste en diepste grond van de twisten, die hier ontstonden, hebben leeren kennen. Maar aangenomen ook, dat wij hier in Witten slechts beslist rechtzinnige dienaren des Woords gehad hebben, welke waarborg kan het koninklijk consistorium ons daarvoor geven, dat het ook voortaan zoo blijven zal? Er zijn toch in de Evangelische landskerk twee belijdenissen, de Luthersche en de Gereformeerde, die ieder evenveel recht van bestaan hebben, en nevens deze worden allerlei afwijkende en de Heilige Schrift wedersprekende leeringen en meeningen geduld. Gelijk het elders geschied is, zoo kon het ook te Witten gebeuren, dat naast een belijder van de godheid van Christus een loochenaar van dit leerstuk het leeraarsambt gaat uitoefenen, en dat aan hetzelfde altaar het gezegende brood en de gezegende kelk van het sacrament als het ware lichaam en bloed van Christus door een dienaar uitgedeeld wordt, terwijl door een ander dat brood en die wijn niet van gewone spijze en drank onderscheiden wordt. Daar in de gemeenten der landskerk ook ongeloovigen, of personen die de kerk mijden, op de kerkelijke verkiezingen invloed uitoefenen, zoo ligt het niet in de macht van het kerkbestuur, haar voor vrijzinnige, halfgeloovige en ongeloovige predikanten te bewaren. Dat de Heilige Geest ons in alle waarheid leide, is ook onze wensch en ons gebed. Maar juist daarom willen wij niet langer deel uitmaken van eene kerk en eene gemeente, waarin ja en neen, waarheid en dwaling dezelfde rechten hebben. Juist om de rechte eenheid in den geest is het ons te doen, gelijk deze volgens onze overtuiging gelegd is en aangekweekt wordt, die zonder menschenvrees en oogendienst alleen op de belijdenis der waarheid bouwt."

De gemeente wordt, totdat zij voorzien zal zijn van een eigen dienaar des Woords, door Lutherssche predikanten geregeld gediend.

Had de predikant Birkenhoff gedacht dat, toen hij een zwenking maakte naar de landskerk, de gemeente hem om zijn persoonswille zou volgen, daarin heeft hij zich bedrogen. Door vele vragen van gemeenteleden bestormd, riep genoemde predikant eene vergadering saâm, om zijne bedenkingen tegen het vaarwel zeggen van de landskerk bloot te leggen. Honderden kwamen op, doch hij vond geen bijval, wel krachtige wederspraak. De leden der gemeente spraken het openlijk uit, dat zij niet als een riet heen en weder wilden bewogen worden; de bij het altaar afgelegde belofte was hun heilig. Zij wilden trouw blijven aan de Luthersche kerk, het liefst met hem; wanneer hij anders wilde, dan zonder hem.

De uitgetreden gemeente houdt hare godsdienstoefeningen in de zaal van het jongelingshuis, dat gebouwd werd, om de vrije beweging aan de jongelings- en mannenvereeniging te verzekeren.

Daarnaast is een huis gebouwd, groot genoeg voor twee predikanten en waarin een zaal voor catechisatie te vinden is. De werkliedenvereeniging nam het besluit, om allen, die niet tot de landskerk behooren, het lidmaatschap te ontzeggen; doch de uitgeworpenen, ongeveer de helft der vereeniging uitmakende, richtten een »Evangelisch-Luthersche burgervereeniging" op, waartoe nu meer dan 200 leden behooren.

Zoolang de gemeente geen eigen predikant bezit, wordt zij beschouwd als een filiaal van de vrije Luthersche kerk te Elberfeld.

Al heeft men den indruk willen geven dat te Witten de verwarring ten toppunt gestegen is, wij houden het er voor, dat er aan veel verwarring een einde gemaakt is.

Naast de Christelijk-sociale partij, onder leiding van den predikant Naumann, en naast het Evangelisch-sociaal congres, is een derde richting op sociaal gebied ontstaan, die zich kerkelijk-sociaal noemt. Het initiatief werd daartoe genomen door den gewezen hofprediker Stöcker, Lic. Weber en professor Nathusius. Stöcker gaf een scheidbrief aan het Evangelisch-sociaal congres, omdat dit steeds meer onder den invloed der moderne theologie geraakt was; ook met Naumann en zijne vrienden wil de bekende en geliefde strijder niets meer uitstaande hebben, omdat hij hun agiteeren niet kan goedkeuren. Menschen, die op den bodem der Schrift staan, kunnen nu eenmaal niet saâmwerken, ook niet op het schijnbaar neutraal gebied van de sociale vraagstukken.

Zou Stöcker nog een afzonderlijke partij onder zijn vaandel kunnen verzamelen? Wij vreezen. De vooruitstrevenden vinden in Naumann hun man en de conservatieven willen van Stöcker niets meer weten. Men kan het hem niet vergeven, dat hij in vereeniging met zijn vriend Wagner sociaal politieke gedachten bij het volk ingang wist te doen vinden, die door de besittende standen heftig weersproken worden.

Zeker zal Stöcker het van achteren betreuren, dat hij met de mannen van het Evangelisch congres zoover medeging, totdat hij zag dat het niet meer kon, inplaats van de stekken alzoo te steken, dat de aanhangers van de moderne theologie er geen plaats in konden vinden, of althans zich op den duur niet op hun plaats gevoelden.

Of het Stöcker gelukken zal onder zijn vaandel een leger te verzamelen, dat in den strijd der beginselen gewicht in de schaal leggen zal, kunnen wij niet beoordeelen. Wij hopen, dat het hem gegeven worde, bij het vermeerderen zijner jaren, krachtig mede te werken tot de oplossing der sociale quaestie in Christelijken zin.

Winckel.

Voor Kinderen.

XVI.

MISLUKT.

De Burgemeester werd door den waard aan de deur ontvangen, en liet zich dadelijk naar de kamer des grijsaards brengen. Deze had nog niet de minste toebereidselen gemaakt. Hij had zijn harnas niet aangetrokken en ook zijn zwaard ontbrak aan zijn zijde, want hij wist, dat tegenstand vergeefsch zou zijn. Indien anderen niet voor hem streden, dan ware hij zelf met zijn dienaars niet in staat geweest zich tegen geweld te verdedigen. Met trotsch stilzwijgen wachtte hij, totdat de Burgemeester het eerst het woord zou nemen. Deze was eenigszins verlegen. Hij had gemeend, dat de grijsaard, hetzij zeer terneergeslagen of hoogmoedig en uitdagend zijn zou, en nu toonde de vreemdeling een waardigheid, alsof hij werkelijk de keizer was. Hij moest zich dus eerst herstellen voor hij in staat was te spreken.

»Vreemdeling," begon hij, »gij hebt het besluit 't welk de Raad u aangaande gisteren genomen heeft, gehoord. U was een tijdruimte van vierentwintig uur toegestaan, binnen welke gij deze stad moest verlaten. Gij hebt ons bevel niet gevolgd, en thans ben ik verschenen om het te handhaven en u uit de stad te doen geleiden."

»Doe, wat uw plicht u gebiedt, heer Burgemeester," antwoordde de grijsaard. »Ik benijd u dien plicht niet, uw heer en keizer met geweld te moeten verdrijven."

»Dan noodig ik u uit, mij met uw beide dienaars te volgen."

»Sta mij ten minste zooveel tijd toe," antwoordde de grijsaard, »dat wij ons voor de reis kunnen toerusten."

»Dat zij u vergund", luidde het antwoord des Burgemeesters.

»Dienvolgens gat de grijsaard aan Kunald en Wolfratn het bevel, alles tot vertrek gereed te maken.

Op dit oogenblik drong van de plaats een luid geraas tot het vertrek door, gevolgd van een hevig rumoer op de trap. Egbert, vernomen hebbende, dat de Burgemeester gekomen was, ten einde den keizer weg te voeren, wilde dezen laatste met zijn makkers ter hulp snellen, doch bemerkte dat de deur aan de buitenzijde gesloten was.

„Ha," riep hij, men heeft ons opgesloten: men wil ons onzen keizer rooven. Komt, staan we hem bij!"

Daar de vensters van traliewerk voorzien waren, zoodat de lieden langs dezen weg niet naar buiten konden, bleef hun geen andere dan de deur, die echter, gelijk we weten, gesloten was. Met vereende krachten, duwden zij er tegen, en na eenige vruchtelooze pogingen, gelukte het hun, haar in te drukken. Krakend sprong ze open. Op het leven, dat hiermeê gepaard ging, ijlden de waard en zijn knecht toe, doch zonder de schade te kunnen voorkomen. Egbert en zijn vrienden stormden hem voorbij, de trap op.

»Wie waagt het onzen keizer te rooven?" riep Egbert met donderende stem, toen hij het vertrek des grijsaards binnentrad, terwijl hij zijn breed zwaard dreigend boven het hoofd zwaaide. Hij geraakte een oogenblik in verwarring, toen hij den Burgemeester bemerkte, doch herstelde zich onmiddellijk en riep: »Wij kunnen het niet dulden, dat men onzen keizer geweld aandoet!"

»Wees verstandig, Egbert", antwoordde de Burgemeester kalm. »Verzet u niet tegen het besluit van den Raad, gij zoudt slechts onheil aanrichten. Den vreemdeling zal geen leed geschieden, maar, opdat hij ons door zijn bedrog geen schade berokkene, willen wij hem eenvoudig uit de stad bannen."

»Hij is geen bedrieger, hij is werkelijk onze keizer, ik moet het 't best weten!" riep Egbert opgewonden.

»Het komt thans niet op uw meening aan, maar op hetgeen de Raad besloten heeft", sprak de Burgemeester op ernstigen toon, »en ik zal dat besluit ten uitvoer weten te leggen. Verhinder mij dus niet, gij zoudt er spijt van hebben."

»Uwe dreigementen verschrikken mij niet", riep Egbert toornig. »Ik ben bereid voor mijn keizer te sterven, als 't zijn moet".

»Egbert", sprak de grijsaard, terwijl hij op den aangesprokene toetrad, »ik dank u voor de trouw, die ge mij betoont. Thans beveel ik u echter, als uw keizer, den Burgemeester bij de uitvoering van zijn treurige opdracht niet verder lastig te vallen. Moge de Raad der stad Keulen mij ook al verstooten, ik weet, dat haar burgerij anders denkt, en mij eens weder zal binnenhalen. Er zijn nog andere steden in het Duitsche Rijk, die mij met vreugde zullen ontvangen".

»Doe wat uw plicht u voorschrijft, aldus wendde hij zich nu tot den Burgemeester, »ik ben bereid u te volgen."

Met tegenzin gaf Egbert toe. Hij verwijderde zich van de deur, waar hij dusver op post gestaan had, en de grijsaard schreed, nadat hij zich met zijn beide dienaars reisvaardig gemaakt had, de kamer uit. Egbert en zijn gezellen volgden hem op den voet.

Toen de stoet op straat verscheen, en de menigte den grijsaard bemerkte, verhief zich weder een luid geschreeuw. Velen uit het volk riepen: »Men wil onzen keizer ontvoeren, dat dulden we niet; komt, laat ons den keizer bevrijden!"

Egbert stemde hiermede krachtig in. Wel plaatste de cipier zich met zijn dienaars beschermend rondom den Burgemeester en diens gevangene, doch het opdringen der menigte werd zóó dreigend, dat er wie weet welke ernstige botsingen zouden zijn voorgevallen, ware de Burgemeester niet tegenwoordig geweest, die bij allen in hoog aanzien stond.

Evenwel zag deze spoedig in, dat het, hoewel hij zich nog langzaam kon voortbewegen, toch onmogelijk zijn zou, bij een zoo groote opgewondenheid der inwoners, den vreemdeling buiten de stad te brengen, waarom hij bevel gaf, dat men zich naar het nabijgelegen Raadhuis zou begeven. Eindelijk kwam men, onder het voortdurend lawaai der menigte, aldaar aan. Toen men de poort was binnengetreden, werd deze gesloten, opdat het volk niet eveneens zou binnendringen. Den vreemdeling werd nu een veilig verblijf aangewezen, dat op de binnenplaats uitzag; Kunald en Wolfram werden van hem gescheiden. Voor ieder vertrek werd een dubbele wacht geplaatst, zoodat voor de gevangenen aan ontsnappen niet te denken viel. Ook Egbert en zijn vrienden werden voorloopig in hechtenis genomen. Egbert liet zich dit welgevallen, want hij achtte het een eer, voor zijn vermeenden heer te mogen lijden. Zijn makkers werden echter eenige uren later weder in vrijheid gesteld, toen het oproer daarbuiten een weinig was bedaard.

Over eenige vragen hopen we in 't volgend nr. weder te spreken.

Hoogenbirk.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

Beroepen: Oudega, J. Koppe, cand. — Cubaard, T. Jongbloed, cand. te Leeuwarden. — Vijfhuizen (Haarlemmermeer), S. Datema te Murmerwoude (Dantumadeel). — Hattem, F. G. Petersen te Oude-Pekela. — Oldeboorn c. a., J. Visser, cand. — Ooltgensplaat (Flakkee), J. Gommer te Grijpskerk (Zeel.) — Driesum en De Lier (bij Delft), N. Y. van Goor te Dirkshorn.

Aangenomen: Hollandscheveld (cl. Meppel), A. Varekamp te Tiel. — Naaldwijk, K. Troost te Ambt-Vollenhove.

Bedankt: Gouda B. H. Hoekstra te Schiedam.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

Beroepen: Hedel (cl. Bommel), J. F. F. van den Plassche te Gouderak. — Alphen aan den Rijn, K. W. Vethake te Overschie. — Ulrum c. a., B. Zoete te Augustinusga. — Makkum en Kornwerd, C. T. Smit te Daarle. — Kolijnsplaat, C. J. L. Ruijsch van Dugteren te Strijen c. a. — Bovenpekela, J. Janssonius te Wagenborgen. — Vlaketeen, Demmerik en Ter Aar, K. A. de Groot te Houten (Utr.) — Kooter (Fr.), H. R. Zijlstra te Nes en Wierum. — Grootegast en Doezum (toez.), W. J. Pijsel te Erichem. — Hellouw (gem. Haaften), J. G. Harthoorn te Opijnen en Heeselt (cl. Edam). — Didam, N. Lofvers, cand. te Groningen. — Tuitjenhorn (toez.), P. de Haas te Hoek (Zeel.) — Bovenkarspel, H. R. Offerhaus te Havelte. — Waaxens c. a., R. Kijlstra Js. te Korterwaag.

Aangenomen: Hilligersberg (cl. Rotterdam), J. D. J. Idenburg te Ter Aa (cl. Amersfoort). — Westkapelle (cl. Middelburg), K. Loggers te Velsen. — Gendringen, J. M. Jallink te Druten.

Bedankt: Urmond, W. van Elden te Heemskerk. — Nieuw-Beierland c. a., H. J. Westrik te Sommelsdijk. — Minnertsga, D. J. van Brummen te Haskerhorne en Oudehaske. — Woubrugge, J. D. J. Idenburg te Ter Aa. — Vriezenveen, J. Rijnenberg Dz. te Kampen. — Melissant, J. H. Schreuder te Bleiswijk c. a. — Stavoren, J. Hacquebord te Hoogkerk c. a. — Maassluis (3de vacature), K. W. Vethake te Overschie.

Advertentien.

D. V. hopen onze geliefde Ouders:

JOHANNES VAN DER VLIES,
V. D. M. te Nieuw-Dordrecht,
EN
HERMINA BERGMAN,
den 7den September a. s. hunne
25-jarige Echtvereeniging
TE GEDENKEN.
Namens hunne liefhebbende kinderen en behuwdkind.

Heeg, Aug. 1896.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Prinsengracht bij de Prinsenstraat,
No. 157,
AMSTERDAM.

Gereformeerd Gymnasium,
te Amsterdam.

De EXAMENS worden gehouden **Dinsdag 1 September a. s.;** de Lessen beginnen **Donderdag 3 September,** des morgens **9 uur.**

Voor aangifte tot toelating bestaat nog gelegenheid tot **31 Augustus.**

Dr. J. WOLTJER.

Kamer met Pension.

Op een aangenaam, fatsoenlijk dorp, tusschen Utrecht en Amsterdam, bestaat gelegenheid voor een bejaarden Heer of Dame, om een aangenaam buitenleven te genieten, bij **fatsoenlijke lieden, klein gezin, Geref. godsd., vrije mooie Kamer,** naar verkiezing huiselijk verkeer, prachtig uitzicht op **rijweg, water en veldgezichten,** benevens vrije wandeling in een schoonen tuin, kort aan spoor en stoomvaart, naar verkiezing voor zomer en winter. Brieven franco, lett. B. D., Bureau *Heraut.*

Bij den Uitgever W. KIRCHNER (firma Fernhout), Rozengracht 55, *Amsterdam,* is ter perse om binnen enkele dagen te verschijnen:

Niet de mensch, maar God.
Leerrede over 1 Cor. 3 : 5—7.
door
W. H. GISPEN,
Predikant bij de Gereformeerde kerk te Amsterdam.
(Bij gelegenheid zijner veertigjarige ambtsbediening).
Prijs. . . . . f 0.30.

Dames Maatknippen,

door **JOH. STAALL, 57 voorbeelden** en duidelijke beschrijving, waardoor ieder spoedig japonnen enz. kan leeren knippen. Ook zeer geschikt voor dames die les wenschen te geven. Wegens groot succes reeds **2de druk,** voor slechts *f* **1.50** per postw. bij
Mej. POORTMAN, *Naaldwijk.*

O! DAMES!

Tegen toez. v. *f* **1.65** ontv. U *franco thuis,* 4 flinke vloermatten, frisch van kleur, 1 ijzersterke grijze slijkmat, 1 ronde Spaansche tafelmat, 1 naaimand, 1 groentemd., 1 boodschapmd., 1 bl. mand met hengsel, samen 10 stuks. Wie binnen 8 dagen postw. zendt, ontv. Cadeau 1 bloemt. v. 6 potten, 1 linnenm., 1 kinderstoel, 1 prullenmand, 4 mooie schaalmatjes of 1 flink wol tafelkleed, samen 11 stuks, van het **Fabr. v. Rietwerk,** Prinsengr. 146, *Amsterdam.*

D. NELSON, Het Ongeloof,
de grootste krankheid van onzen tijd, in haar oorsprong en genezing.
Met een voorwoord van Ds. W. H. GISPEN.
6e druk. Prijs *f* 1.—.
Verkrijgbaar bij alle boekhandelaars en tegen toezending van het bedrag in postzegels of postwissel, bij den Uitgever
P. VAN DER SLUIJS, *Enkhuizen.*

P. VAN EIJK.
Firma JOHANNES KRAMER & Co.,
DAM 15—17, AMSTERDAM.

Koopen en verkoopen **effecten,** diverse **loten** en vreemde **coupons.** Wisselen Gouden Zilveren **munten** en vreemde Banknoten. Sluiten **prolongatiën** en **beleeningen.** Nemen gelden à **deposito** ½ pCt onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon teruggetaald.

Bij J. A. WORMSER, te Amsterdam, verscheen:

In de Schaduwe des Doods.
Meditatiën voor de Krankenkamer en bij het Sterfbed,
DOOR
Dr. A. KUYPER.
Prijs f 1.90. In stempelband f 2.40.

VERSCHENEN bij **J. A. WORMSER,** te **Amsterdam:**
DE ZEGEN DES HEEREN OVER ONZE KERKEN.
REDE,
ter inleiding op het gebed voor het samenkomen der Gereformeerde kerken in Generale Synode, gehouden in de Noorderkerk te Middelburg, op 10 Augustus 1896, door
Dr. A. KUYPER.
Prijs f 0.35.

Admissie-Examen.

Het eerstvolgend examen ter toelating tot de lessen aan de **Vrije Universiteit** gegeven, zal D. V. worden afgenomen **DINSDAG 15 September.** Hun, die zich daaraan wenschen te onderwerpen, wordt verzocht, zich met opgave van ouderdom, woonplaats en der faculteit, waarin zij wenschen te studeeren, schriftelijk aan te melden bij den ondergeteekende, **vóór of op Dinsdag 8 September.**

De dec. der lit. fac.,
Dr. J. WOLTJER.

Gereformeerd Gymnasium,
te Amsterdam.

Sedert de laatste opgaaf ontving het Gereformeerd Gymnasium te Amsterdam het volgende aan jaarlijksche bijdragen en aan giften voor eens.

Amsterdam, D. S. *f* 10; G. *f* 5; K. *f* 3; S. J. B. *f* 2.50; F. *f* 2.50; Jonkvr. M. B. *f* 2.50. **Sloterdijk,** J. H. *f* 10; A. *f* 1. **Driebergen,** Mr. W. H. J. Bn. v. H. *f* 25. **Hilversum,** G. J. B. *f* 25. **Dokkum,** P. J. H. *f* 1; S. H. Pz. *f* 1; J. A. B. *f* 2; G. A. B. *f* 1; Ds. H. H. W. *f* 2.50; Mej. H. T. *f* 2. **Schiedam,** C. v. d. T. *f* 2.50; J. H. *f* 2.50; L. W. *f* 2.50; D. C. K. *f* 1. **Buitenpost,** D. P. P. *f* 1; E. R. *f* 2; Wed. E. R. *f* 1; F. N. *f* 5. **Sohraz,** L. J. V. *f* 2.50. **Sneek,** Mr. H. O. *f* 3; A. M. *f* 5; S. d. B. *f* 1; Gez. J. *f* 1; J. B. *f* 1; A. J. *f* 2.50; C. d. B. Sz. *f* 1; Tj. d. J. *f* 1. **Maassluis,** Ds. F. W. S. *f* 2. **Heeg,** H. P. d. B. *f* 1; H. J. d. R. *f* 1; Sj. H. P. *f* 2; H. P. d. B. *f* 1. **Dordrecht,** Ds. H. G. d. J. *f* 1; H. G. S. *f* 1. **Gouda,** L. U. *f* 1; C. v. W. *f* 1. **Hees,** Mej. L. C. v. E. *f* 1. **Nijmegen,** Ds. J. K. *f* 2; P. O. *f* 1; **Alkmaar,** Wed. R. d. G. *f* 2.50. **Beverwijk,** H. B. *f* 1. **Overveen,** H. S. *f* 1. **Bozum,** Ds. M. J. D. *f* 2.50; J. W. H. *f* 1; H. T. O. *f* 0.50; Wed. W. *f* 0.50; E. J. R. *f* 1; S. R. *f* 1. **Oosterend,** Wed. V. *f* 2.50; H. J. A. *f* 1; G. V. V. *f* 1; A. S. *f* 1; Ds. A. *f* 2; P. Y. V. *f* 1; H. J. *f* 0.50; W. P. v. d. V. *f* 1; Arj. V. *f* 0.50; T. D. G. *f* 1; L. S. *f* 1; T. V. *f* 0.25; A. F. *f* 1. **Cubaard,** S. v. d. B. *f* 2.50; R. T. *f* 1; Sj. W. *f* 2. **Lollum,** J. W. W. *f* 2.50; Tj. W. *f* 1; H. B. *f* 1; R. v. R. *f* 1; O. B. *f* 1; S. L. W. *f* 1; Wed. F. D. W. *f* 2.50; J. Sj. B. *f* 1; J. S. B. *f* 1; A. Y. S. *f* 1. **Woumels,** Ds. S. B. *f* 1; F. v. d. B. *f* 1; Y. T. R. *f* 2; A. S. Z. *f* 1; J. G. *f* 0.50; J. J. M. *f* 0.50; G. H. A. *f* 1; K. D. M. *f* 1; Wed. A. *f* 1; K. R. *f* 1; F. L. T. *f* 1; J. J. R. *f* 2; A. R. F. *f* 0.50; L. R. F. *f* 1. **Anjum,** Ds. E. Z. *f* 1.50; E. J. H. *f* 1; S. S. *f* 5; P. T. v. d. H. *f* 1; J. P. v. d. W. *f* 1. **Easterga,** F. S. *f* 1. **Lemmer,** A. B. *f* 1; J. v. P. *f* 1; H. E. L. *f* 1; A. P. *f* 1. **Abbega,** Th. B. *f* 1; H. Z. *f* 1; P. V. *f* 1; S. T. H. *f* 1.25; J. A. V. *f* 1; W. E. F. *f* 1. **Woudsend,** Ds. A. G. *f* 2; Wed. S. L. O. *f* 0.50. **Oosthem,** W. G. *f* 2; K. V. *f* 1; S. U. d. B. *f* 1; Ds. M. V. *f* 1; G. J. D. *f* 1; H. P. W. *f* 1; K. G. *f* 1; A. D. *f* 0.50. **Idzega,** S. R. d. V. *f* 1; Y. v. P. *f* 1. **Oudega,** E. H. D. *f* 1; S. R. *f* 1; F. S. C. *f* 1; J. H. v. d. M. *f* 1; H. B. *f* 2.50; H. Z. *f* 1; J. Y. *f* 1.50; W. T. Z. *f* 1; H. v. d. M. *f* 1. **Bergum,** J. D. d. V. *f* 1. **Gerkesklooster,** W. G. S. *f* 2.50; F. F. B. *f* 1; H. J. P. *f* 2.50; Wed. L. v. d. W. *f* 1; J. J. P. *f* 1. **Stroobos,** P. M. P. *f* 2; M. P. P. *f* 2.50; J. M. P. *f* 1; J. B. K. *f* 1. **Kollum,** F. W. *f* 1; M. v. d. L. *f* 3; A. V. *f* 1; W. M. F. *f* 1; H. H. *f* 1; E. J. B. *f* 1; P. W. T. *f* 2. **Leeuwarden,** M. O. J. *f* 1.50. **Oppenhuizen,** A. B. *f* 2; W. R. K. *f* 1; A. J. C. *f* 1; D. T. J. *f* 1; A. S. *f* 0.50; R. d. J. *f* 0.25; R. W. C. *f* 1. **Arum,** N. N. *f* 0.75; A. J. *f* 2.50; A. J. T. *f* 1. J. v. d. M. *f* 1; F. A. L. d. N. *f* 2.50; Wed. C. *f* 1; H. H. B. *f* 1; J. D. H. *f* 1. **Bolsward,** P. Th. S. *f* 1; R. R. *f* 1; L. J. v. d. V. *f* 1; J. M. R. *f* 1; S. J. P. *f* 0.50; W. K. *f* 2; K. W. *f* 1; **Hijdaard,** P. G. d. V. *f* 0.50. **Gaastmeer,** T. E. *f* 1; J. Y. *f* 1.50; H. J. Y. *f* 1; A. P. W. *f* 1; B. E. M. *f* 0.50; P. v. L. Az. *f* 1; Wed. H. *f* 1; **Uitwellingerga,** T. Z. *f* 2. **Charlois,** Ds. J. J. M. *f* 1. **Schettens,** G. d. V. *f* 1; N. N. *f* 1; B. F. 1; J. D. d. B. *f* 5. **Scharnegoutum,** D. J. F. *f* 0.50; A. P. L. *f* 1; Y. B. *f* 1; T. Y. B. 1; Wed. W. 2; Wed. H. *f* 1; R. S. *f* 1; S. R. S. *f* 0.50. **Harlingen,** J. J. D. *f* 2; Z. S. *f* 1; A. S. K. *f* 2.50; S. d. W. *f* 1; H. K. *f* 1; T. W. *f* 0.25; B. *f* 0.50; J. v. 't V. 1; J. d. B. *f* 0.50; J. A. M. *f* 1; F. A. *f* 1; W. O. *f* 0.50; E. v. d. H. *f* 1; F. P. *f* 1; J. E. *f* 0.50; Wed. B. *f* 0.50. **Berlikum,** L. K. *f* 1; J. W. *f* 0.75; T. P. R. *f* 0.50; Mej. P. 0.50; L. R. *f* 1; H. F. K. *f* 1; Mej. T. J. *f* 2.50. **Franeker,** M. M. *f* 0.50; F. S. P. *f* 2.50; G. K. *f* 1; C. B. *f* 1; T. S. *f* 0.50; J. v. d. M. *f* 0.50; C. K. v. d. V. *f* 1; P. d. J. *f* 0.50; J. V. *f* 0.50; Y. T. d. B. *f* 0.50; Tj. B. *f* 1; D. W. *f* 1; J. C. v. d. V. *f* 0.25; Tj. S. *f* 0.50; M. d. V. *f* 0.50. **Workum,** G. D. B. *f* 10; F. v. F. *f* 1. **Makkum,** P. N. *f* 0.50. **Westhem,** A. F. B. *f* 1. **Longerhouw,** J. Z. *f* 1. **Wilmarsum,** H. R. *f* 1. **Schraard,** S. R. *f* 0.50; H. H. *f* 0.25. **Wons,** F. E. *f* 1; O. Y. R. *f* 2; F. J. W. *f* 1; P. R. *f* 0.50; Wed. R. *f* 0.50; Mej. K. *f* 0.25; Ds. G. Pl. v. A. *f* 1; J. T. *f* 1. **Sexbierum,** J. B. *f* 1.

Electrische Drukkerij, voorheen I. I. Arnd & Zonen.